

Verleden, heden en toekomst van de Steenuil in de provincie Groningen

Jan Glas

Als we de waarnemingen in *De Grauwe Gors* bekijken, komen we steeds minder vaak de Steenuil *Athene noctua* tegen. Het gaat niet goed met ze! Een recente waarneming werd als volgt vermeld: "Steenuil aanwezig op rommelig boerenerv te Lageland." Zowel Steenuilen als rommelige boerenerven worden schaars.

Wat moeten we eigenlijk verstaan onder een rommelig boerenerv, vanouds de biotoop van de Steenuil in onze provincie? Het is een erf omgeven door oude bomen als knotwilgen en knotessen, met een hoogstamboomgaard vol hoogbejaarde bomen van de Groninger Kroon en de Seedling. De boerderij is gedeeltelijk voorzien van riet en verder gedekt met oud-hollandse pannen waarvan hier en daar eentje is verzakt. Meestal zien we een paardenkampje waar de Belg wat wordt bijgevoerd met haver en hooi. Op het erf loopt een Barnevelder-haan met zijn dames. Het kippenhok staat open zodat mussen en muizen zich tegoed kunnen doen aan het kippevoer. Uit het nostalgische gietijzeren raampje in de achtergevel van de boerderij ontbreekt het glas.

Ytsen van der Velde vond in 1981 op 24 plaatsen in het noordelijk deel van oost-Groningen Steenuilen (figuur 1). Het betrof veertien broedparen en tien solitaire vogels. Zijn biotoopbeschrijving bij iedere waarneming kwam in grote lijnen overeen met het bovengeschetste beeld. De meeste vervallen schuurtjes en oude knot- en hoogstambomen zijn er niet meer. Ook de Steenuiltjes zijn weg. Veel is opgeknapt of opgeruimd tijdens ruilverkavelingen. Bij het biotoopprobleem horen ook de verkeersslachtoffers. Vooral bij Steenuilen op het Hogeland speelt dit echter door het extensieve verkeer niet zo'n grote rol als in andere delen van ons land, waar van de 100 dood gevonden uiltjes er 47 door de heilige koe waren geplet. Gaat de Steenuil uit Groningen verdwijnen?

In 1993 en in 1994 deed ik voor Radio Noord

een oproep om Steenuilen te melden. Ook in *De Grauwe Gors* heb ik om gegevens gevraagd. Naar aanleiding van de oproepen via de ether kreeg ik acht reacties over aanwezige broedpaartjes. Avifauna-leden zorgden voor tien reacties en mond-op-mond-reclame leverde nog eens tien paartjes of solitaire vogels op. Dus in totaal 28 meldingen van aanwezige Steenuilen. Figuur 1 geeft een overzicht.

De stand van zaken in 1996

Vogels van Groningen (Boekema *et al.* 1983) maakt melding van 100 à 200 broedparen. De *Vogelatlas van Goningen*, (1992, slechts negen jaar later) geeft een geschat aantal broedparen van 45. Het aantal Sovon-blokken waarbinnen broedende Steenuilen zijn aangetroffen is gedaald van 63 naar 30.

Uit de nu verzamelde gegevens blijkt dat de negatieve trend wat betreft het aantal broedparen onverminderd doorzet. Deze inventarisatie geeft echter slechts een indruk, bij een 100% dekkend onderzoek zouden alle potentiële broedplaatsen met een cassette recorder op aanwezige Steenuilen gecheckt moeten worden; het deelonderzoek van Ytsen van der Velde in 1981 vond wel op deze manier plaats. Bij navraag bleek dat in het omlijnd gebied 50% van de broedparen verdwenen was.

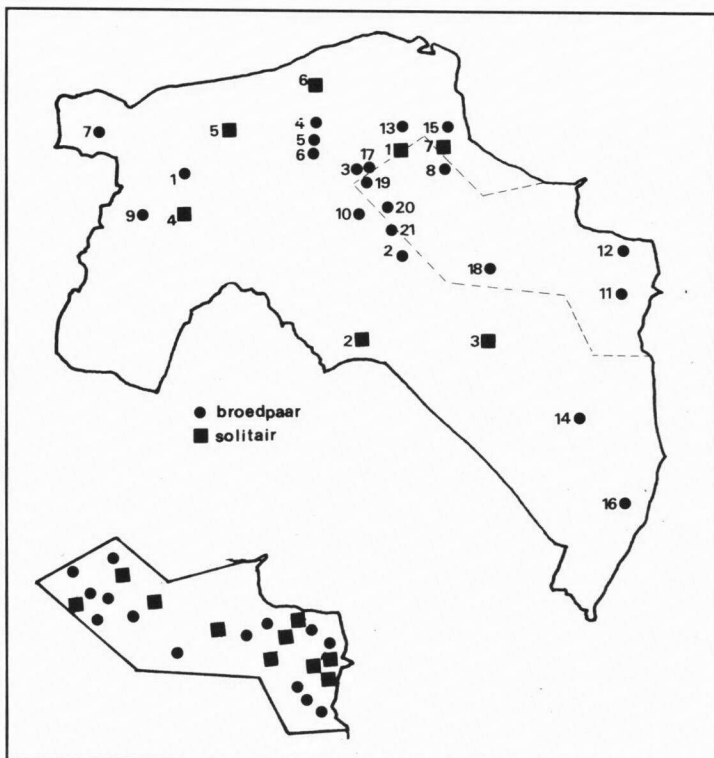
Natuur bij de boer krijgt vooral de laatste tijd veel aandacht, en Kerk- en Steenuil horen daar zeker bij. Wat te doen om de neergaande spiraal te doorbreken?

Figuur 2. Steenuilen in Groningen 1993-1995. De plaatsnamen geven slechts aan in welke omgeving de vogels werden waargenomen, het SOVON-blok wordt ook vermeld.

Inzet: Onderzoeksgebied van Ytsen van der Velde in 1981.

Broedparen

- 1 Oldehove. In 1993 1 jong grootgebracht. Broedplaats achter uilebord. 7-21.
- 2 Lageland. In 1993 vermoedelijk gebroed onder kap-schuur. 7-46.
- 3 Stedum. In 1993 vermoedelijk gebroed onder kap-schuur. 7-25.
- 4 Kantens. Broedt tussen asbestplaten en riet. 7-14.
- 5 Kantens.
- 6 Kantens.
- 7 Lauwersmeer. Broedt in een rompy loods. In 1994 jongen naar asiel? 6-17.
- 8 Hoeksmeer. Broedt tussen platen en riet. Jongen in '91,'92,'93. 7-27.
- 9 Niezijl. Jongen 1994. 6-38.
- 10 Luddeweer. Broedt soms in oude kastanje, soms in een nestkast (pijpmiddel) In 1994 3 jongen uitgevlogen. 7-35.
- 11 Tjamme. Broedt in oude monumentale boerderij. 8-53.
- 12 Finsterwolde. Broedt in oude monumentale boerderij. 8-43.
- 13 't Zandt. Broedplaats holle boom. 7-16.
- 14 Ter Wupping. Broedt in oude knotwilg. In 1993 3 jongen en in 1994 4 jongen. 13-32.
- 15 Jukwerd. Broedplaats oude vervallen boerderij. 7-17.
- 16 Sellingen. 1e broedgeval in 1994. 13-53.
- 17 Loppersum. Voor zover bekend langer dan 5 jaar. 7-25.

- 18 Nw.Scheemda. Tot 1994 gebroed in een oude wilg, daarna alleen nog gehoord. 7-48.
- 19 Ten Post. Broedplaats tussen platen en riet, > 5 jaar. 7-25.
- 20 Wittewierum. Zomer 1995 nog jonge Steenuiltjes gezien. 7-36.
- 21 Luddeweer. Broedplaats in oude vervallen schuur. 7-36.

Solitaire vogels

- 1 Zeerijp. Roepend 1994. 7-16.
- 2 Noordlaren. In oude knotwilg. Eind '95 werden hier twee gezien. 12-15.
- 3 Meeden 1993. 12-18.
- 4 Frijtum 1994. 7-31.
- 5 Ranum 1994. In oude knotwilg. 7-12.
- 6 Noordpolder 1993. Bij oude schuur. 7-17.
- 7 Losdorp 1994. 7-17.

- ≡ De Steenuil verdient dezelfde aandacht als de Kerkuil. Misschien is het mogelijk om de Steenuil onder te brengen bij de Kerkuilenwerkgroep. Landelijk gebeurt dit al op bescheiden schaal.
- ≡ De laatste jaren vinden regelmatig acties

plaats om knotwilgen en hoogstamvruchtbomen te onderhouden of nieuw aan te planten (Stichting Landschapsonderhoud). Ook aan singelbeplanting rond boerderijen wordt de laatste jaren weer de nodige aandacht besteed en dit geeft hoop voor de toekomst. Direct

van belang kan zijn om vooral het snoeihout in stroken of op hopen tussen de beplanting te leggen. Hierin ontwikkelt zich veel leven als kevers, muizen en kleine zangvogels. Hier foerageren Steenuilen op. Om Steenuilen de winter door te helpen kan men zogenaamde muizenhaarden aanleggen, tevens goed voor Kerkuilen.

≡ Van groot belang is het aanbieden van meer nestgelegenheid in de vorm van goede nestkasten. (In zuid-Duitsland zijn in een proefgebied 75 zogenaamde broedpijpen opgehangen. Over een periode van vier jaar steeg het aantal broedparen van vier naar 20). Kasten moeten in verband met de territoriumgrootte tussen 200 en 500 meter uit elkaar hangen. Binnen het territorium moeten meerdere broedplaatsen aanwezig zijn; gemiddeld gaat een broedhol maar twee á drie jaar mee. Nestkasten zijn beter dan natuurlijke holtes in een boom, hierin verdrinken soms de jongen, en ook is de predatiedruk er hoger.

≡ Een zorg is ook dat steeds weerkerende doodsoorzaken worden verholpen. Zo verdrinken jaarlijks jonge uiltjes in veedrinkbakken; een drijvende plank kan al een oplossing zijn. Regelmatig vallen jongen uit het nest dood op de vloer. Een plank of een stuk vezelplaat onder het nest en het broedsucces is groter. Tijdens renovaties wil de aannemer in overleg met de eigenaar misschien rekening houden met de uiltjes. Hulpbehoevende Steenuilen zouden zo snel mogelijk naar een erkend vogelasiel gebracht moeten worden. In Friesland heeft men zo tijdens een strenge winter een hele populatie Kerkuilen kunnen redden.

≡ De Steenuil is een Rode-Lijstsoort. Wellicht is het mogelijk te beschikken over een subsidiepotje, bijvoorbeeld voor de aanschaf van een aantal solide nestkasten. Een premie voor een geslaagd broedgeval is het overwegen waard.

≡ Doorgaan met het verzamelen van gegevens over de Groninger Steenuil. Laten we er voor zorgen dat het de Steenuil niet zo vergaat als Ooievaar, Ortolaan of Grauwe Gors. Voor informatie en suggesties hou ik mij van harte aanbevolen.

Naschrift: na het schrijven van dit overzicht zijn er nog drie broedpaartjes en één solitaire Steenuil gemeld.

Oproep

Gegevens over aanwezige Steenuilen, informatie over broedresultaten, dood gevonden uiltjes, enzovoorts graag naar onderstaand adres.

Ook als er problemen zijn kunt U mij bellen.

In het voorjaar van 1996 wordt een beperkt aaneengesloten gebied op Steenuilen onderzocht. Jan van 't Hoff zoekt hier liefhebbers voor.

Ook wordt gestart met een nestkastenproject.

Hierbij wil ik iedereen die gegevens heeft verstrekt hartelijk danken.

*Jan Glas. Kappersshuttenweg 11
9627 TD Hellum. 0598-431846*